

Sola fide

• door Kees Fieggen

Geloof en werken bij Abraham

Sola fide: alleen door geloof. Dat is het motto van de reformatie, de ontdekking van Luther. Het is helemaal niet nodig om door goede werken bij God in een goed blaadje te komen, niemand hoeft het eeuwige leven te verdienen – we kunnen dat ook niet. Sola gratia: alleen door genade. Dat hoort er onlosmakelijk bij: een geweldig geschenk van God. Paulus legt het allemaal uit in Romeinen 4 en neemt Abrahams geloof als voorbeeld. Maar Jakobus lijkt een andere nadruk te leggen (Jak. 2), stelt zelfs dat Abraham ook uit werken gerechtvaardigd werd ...

Dat deze twee broeders elkaar niet tegenspreken, hoort bij het onderwerp van dit artikel. Abrahams geloof is stap voor stap gegroeid en God wist hoe dat zou gaan. Door goed naar deze stappen te kijken, leren we veel over het Bijbelse verband tussen geloof en werken. Dat geeft rust en spoort aan tot activiteit ...

Paulus' inleiding

Romeinen 4 gaat grotendeels over Abraham, maar is in essentie een uitwerking van Rom. 3:21-31. Gods prachtige wet kon mensen niet bij Hem brengen, alleen maar veroordelen. Die wet (oftewel de boeken van Mozes) spreekt echter ook van een Offer, een genadetroom (het verzoendeksel) en van geloof – en dat is de weg waarlangs God mensen kan rechtvaardigen. Daarbij blijft Hijzelf rechtvaardig (vs 25, 26) en niemand kan zich op de borst kloppen (vs 27). Daarom spreekt vs 21 ook over gerechtigheid van God: God is zelf de bewerkster en schenker ervan. Zo gaan we H 4 in: een illustratie van Gods principe van rechtvaardiging door geloof. Om te tonen dat dit geen nieuw principe is, gaat Paulus terug naar het leven van Abraham. Juist door Rom. 4 is Abraham bij ons bekend geworden als de vader van alle gelovigen.

Abraham geloofde God

Zowel in Rom.4 als in Jak.2 staat de volgende tekst centraal: “Abraham geloofde God en het werd hem tot gerechtigheid gerekend.” Dit lijkt een letterlijk citaat uit Gen.15:6, maar dat is niet helemaal waar. Zoek het maar op en zie het ‘kleine’ verschil: Gen.15 spreekt over Abram – zijn oude naam (verheven vader). De nieuwe naam Abraham (vader van een menigte) is voor ons van veel groter belang, maar die krijgt hij pas als hij 99 jaar oud is (in Gen.19) en zich moet laten besnijden. Dit ‘kleine’ verschil is van belang voor ons onderwerp, zoals we zullen zien.

Ga eerst even mee naar Gen.15. Abram had al naar Gods stem geluisterd om vanuit Ur naar Kanaan te gaan en had zijn familie verlaten (Gen. 12 en 13). Vervolgens zien we zijn geloof werkzaam in het najagen en verslaan van de koningen van het oosten, het weigeren van een beloning van de koning van Sodom en het geven van tienden aan Melchisedek (Gen. 14). Als we aankomen in Genesis 15, heeft Abram zich voor ons idee al bewezen als geloofsheld. Maar: God heeft hem met dit alles nog niet rechtvaardig verklaard ...

Gerechtigheid zonder werken

Als God in de nacht bij hem komt, voelt hij zich leeg: geen eigen zoon om zijn erfgenaam te zijn! Dan neemt God hem mee naar buiten om de sterren te tellen: een onmogelijke opgave (zeker toen, zonder al die verlichting die we nu hebben),

maar zo zal zijn nageslacht zijn. De man die zijn vertrouwen op God eigenlijk al had bewezen, gelooft wat God hier zegt. Let op het onderwerp van de belofte: we hebben het over Izak, over het Zaad, uiteindelijk over de Messias. Langs die weg gaat God zijn beloofde zegen (zie Gen 12:1,2) waarmaken, zullen ook wij worden gezegend. Voor God is juist dit geloof doorslaggevend: God rekent het Abram toe als gerechtigheid, verklaart Abram rechtvaardig. En er staat in Gen.15:6 niet eens bij dat Abram zelf op de hoogte is gesteld van dit besluit ...

Dit is stap 1: God zegt het, doet een belofte – en Abram gelooft het. God wist hoe het verder ging en dat dit geloof nog flink zou worden getest. Het kenmerk van stap 1 is: geloof omdat God het zegt, terwijl daar nog niets van te zien is. Er is geen daad die aan anderen kan worden getoond, er wordt geen bewijs geleverd. Zou dat inderdaad genoeg zijn? Er moesten nog jaren overheen gaan voordat het begin van de vervulling van Gods belofte in de armen van Abraham werd gelegd en al die jaren moest hij blijven geloven dat God woord zou houden. Niets kon hij doen om dit te bespoedigen; hij kon alleen op God vertrouwen. Daar zit de kern van het geloof dat rechtvaardig maakt: niets kunnen doen, maar op Hem vertrouwen dat Hij zijn belofte waarmaakt. Dat blijkt ook uit het verbond dat God met Abraham sloot in Gn 15: alleen de Heer gaat tussen de stukken door, waarmee het karakter van belofte in stand blijft bij dit verbond. De Heer verbindt zich eenzijdig om woord te houden en de gedane belofte te vervullen.

Daarom: geloof dat volhoudt

We weten niet precies hoe oud Abram was toen God hem rechtvaardig verklaarde, wel dat hij 13 jaar moest wachten na de geboorte van Ismael (H 16) tot de Heer weer aan hem verscheen (H 17). God wijst Ismael af als vervulling van de belofte – dit hadden ze immers zelf bekokstoofd! Maar de Heer heeft zich verbonden en gaat door: de zoon van de belofte zal geboren worden, al gebeurt dat pas nadat het naar de mens gesproken onmogelijk is geworden. Izak zal Abraham en Sara aan het lachen maken, hij wordt als het ware door de dood heen geboren. Om dat extra te benadrukken, moest Abraham zich laten besnijden. Samen met Sara moet hij nog een jaar wachten (Gen.18:10). Lees hoe Paulus over al die jaren en met name over dat laatste jaar schrijft: “niet zwak in het geloof, lette hij niet op zijn eigen al afgestorven lichaam ... en hij twijfelde niet aan de belofte van God ... terwijl hij God heerlijkheid gaf” (Rom.4:19-21). Hier vinden we de tweede stap in het rechtvaardigmakend geloof van Abraham – en dat lijkt een reuzenstap. Paulus concludeert in vs 22: “Daarom is het hem ook tot gerechtigheid gerekend”. Hier hebben we Abram die Abraham geworden is. Voor God is er geen reden meer om die oude naam te blijven noemen – en dat gebeurt in het NT dan ook niet meer: God kan hier laten zien dat er reden genoeg is om deze man rechtvaardig te verklaren. Zijn geloof was niet een bevestiging van een moment, het was een echt vertrouwen in God die zijn belofte waarmaakt en de doden levend maakt (vergelijk vs 24). Nog steeds is er door Abraham niets gedaan, behalve dat wat hij niet had moeten doen (Ismael verwekken) en wat God hem opdroeg als teken van het verbond (de besnijdenis). Dat laatste beschouwt Paulus als zegel van de gerechtigheid die hij al bezat (vs 11). Maar er is nog een 3e stap.

De werken van Jakobus

Voor die 3e stap gaan we naar Jak.2:14-26. In vs 21 stelt Jakobus de grote vraag: “Is onze vader Abraham niet uit werken gerechtvaardigd toen hij zijn zoon Izak op het altaar geofferd heeft?” Ook bij Jakobus is het van groot belang zijn gedachtegang goed te volgen om te begrijpen waarom hij “ja” zegt op deze vraag. Hij vindt het maar vreemd om te zeggen en niet te doen. Dat zien we in het voorbeeld in vs 14-16: als het advies om zich warm te kleden serieus is bedoeld, dan horen warme kleren daarbij. Zo is het ook met het geloof: hoe kun je zeggen dat je op God vertrouwt als dat nergens uit blijkt? Geloven in Hem die vanuit de hemel op aarde kwam om ons leven te delen en in onze plaats te sterven – dat kan toch geen hobby zijn of alleen een mooi leerstuk? Het moet toch ergens uit blijken dat je het meent?

De voorbeelden van Abraham en Rachab maken gelijk duidelijk dat het hier niet gaat om alledaagse goede werken, zoals een oude dame over straat helpen of de vuilnisbak van je buurman buiten zetten. Het gaat zelfs niet over het geven van tienden. Jakobus komt met rauwe voorbeelden: een man die bereid is zijn zoon te offeren en een vrouw die een landverrader werd. Waarom kwamen ze tot deze daden? Rachab deed het omdat ze geloofde dat de God van Israel zou winnen en haar volk zou verliezen – ze keek naar de toekomst die nog niet zichtbaar was en ze wilde bij die God horen. Daarmee veroordeelde ze haar eigen volk – en haar eigen leven. Zij liet zien dat ze God geloofde.

Abrahams geloof getest

God wist allang wat er in Abraham was. Hij had het niet alleen gezien in zijn leven tot dat moment, Hij kende ook de diepten van zijn hart. De Heer wist dat zijn knecht deze bijzondere test zou doorstaan. Maar het moest nog wel bewezen worden. Tot nu toe had hij niets hoeven doen dan alleen geloven dat God Izak zou schenken, zelfs al moest Hij daarvoor de dood in het lijf van Abraham en Sara doorbreken. Abraham was er getuige van geweest dat God dat gedaan had: Izak was leven uit de dood. In Genesis 22 begint de echte test. Op vier manieren zegt God het, er is geen vergissing mogelijk: Abraham moet dat grote geschenk, zijn enige zoon, Izak, teruggeven, offeren. Drie dagen zal hij reizen tot hij aankomt op de plek waar later de tempel zal verrijzen: de berg Moria. Abraham heeft het onderweg kunnen uitdenken, de losse eindjes aan elkaar proberen te knopen. Volgens Hebr.11:18 heeft hij de enig juiste conclusie getrokken: dit is de beloofde zoon, met Hem gaat God verder, Hij zal hem dan wel moeten opwekken uit de dood! Als Abraham de daad bij het woord voegt, wordt volgens Jakobus het schriftwoord uit Genesis 15 vervuld. Dat is de derde en laatste stap. God is begonnen hem te rechtvaardigen toen hij God op zijn woord geloofde. Jarenlang moest hij wachten – en hij heeft volgehouden. Daarom, zegt Paulus dan ook in Rom.4:22. De vervulling, het echte

bewijs, volgt in Genesis 22. De moeilijkste test wordt glansrijk doorstaan en zo kan de Heer trots wijzen op de gebleken echtheid en kleurvastheid van dit geloof.

Wat betekent dit voor ons?

Natuurlijk zien we achter het offer van Izak de veel grotere gebeurtenis van de beloofde Zoon en het Offer oprijzen. Door Hem zou God verlossing schenken, dus heeft Hij Hem uit de doden opgewekt. Zaligmakend geloof heeft altijd de Here Jezus en zijn opstanding als onderwerp. Maar – hoe mooi deze gedachte ook is (stof voor aan ander artikel): er is meer, we moeten het in ons eigen leven laten landen. Waartoe ben ik, zijn wij, bereid als God ons geloof gaat testen? Met Abraham kon Hij heel ver gaan – hoe ver kan Hij in mijn leven gaan? Wees ervan verzekerd dat Hij weet wat Hij doet. Bovenmenselijke verzoeken zullen er niet zijn (1Kor.10:13). Bij Abraham kwam dit pas na lange tijd – maar wel in het hart van zijn geloofsleven, van zijn hele bestaan, van zijn toekomst. Belijden met de mond en geloven met het hart (Rom.10:9,10) zijn essentieel voor onze behoudenis. Voor Jakobus is dat eigenlijk niet genoeg – en is dat niet logisch? Let wel: ook hij zal volhouden dat wij op geen enkele manier onze behoudenis kunnen verdienen – maar we kunnen het wel bewijzen! Lees maar in 1Thes.1:4vv: hoe wist Paulus dat deze christenen uitverkoren waren? Was dat niet omdat het bleek uit hun navolging en dat onder veel verdrukking? Waarom was deze apostel er zo zeker van dat God het goede werk in de Filippiërs zou afmaken? Het antwoord is: ze hadden met Paulus meegestreden en waren hem blijven ondersteunen (Fil.1:6vv). Waarom zou Paulus de Efeziërs (en ons) oproepen om te wandelen waardig de roeping waarmee ze geroepen waren?

Conclusie

We worden behouden door geloof, door vertrouwen in het velossende werk van de Heer Jezus. Terecht mag van ons worden verlangd dat onze behoudenis ergens uit blijkt. Vertrouwen op Hem zal zich tonen in onze wandel. We zijn opnieuw geboren en dat nieuwe leven in ons verlangt ernaar Hem te dienen, Hem welbehagelijk te zijn. Dat gaat met vallen (beter gezegd: struikelen) en opstaan. We kunnen onszelf ten volle geven, zelfs tot in de dood, omdat het ontvangen eeuwig leven ons een geweldige zekerheid geeft. Abraham kon Izak offeren omdat hij wist en vertrouwde dat God zijn belofte zou houden - desnoods door de dood heen. Zo kunnen we ons ontspannen (zeker van onze behoudenis omdat dat niet van onszelf afhangt) om ons ten volle in te spannen en dat spannende geloofsavontuur met de Heer te beleven. Nee: Paulus en Jakobus spreken elkaar niet tegen: ze vullen elkaar aan. Laat ook in ons de rechtvaardig-verklaring dag aan dag vervuld mogen worden!